

351.74:378(4)
378.147::34(4)

ЗАСТУПЉЕНОСТ ПОЛИЦИЈСКИХ И СРОДНИХ НАУКА НА ПРАВНИМ ФАКУЛТЕТИМА И ПОЛИЦИЈСКИМ АКАДЕМИЈАМА

Проф. др Љиљана Дапчевић-Марковић*

Апстракт:

Правни и полицијски позив је деликатан и високо захтеван, везан за обављање послова из домена извршне власти те носи специфичности политичког, економског, правног и безбедносног система националне државе. Међутим, са процесом глобализације, укидањем граница и стварањем европске зоне високог образовања, пред правне факултете, на једној, и образовне институције полицијског школства, на другој страни, постављен је задатак хармонизације наставних садржаја, наставног процеса и његовог исхода. Рад се бави анализом заступљености полицијских и сродних наука у наставним плановима и програмима појединих европских правних факултета и институција полицијског школства, наставног процеса, те покушајем да се утврди да ли постоје одређени правни стандарди у систему образовања за обављање послова у полицији, или се ради о стандардима у ширем смислу, односно прихваћеној доброј пракси.

Кључне речи: полицијска наука, правни стандарди, прихваћена добра пракса.

КОНЦЕПТУАЛНА И ДРУШТВЕНА ЗАСНОВАНOST ПОЛИЦИЈСКЕ НАУКЕ

Да бисмо објаснили теоријску и друштвену заснованост полицијске науке, потребно је поћи од генезе њеног формирања и постепеног развоја и интеграције у постојеће научне области.

Једна од најчешћих теоријских расправа односи се на структуру полицијске науке и њен однос са другим наукама, нпр. криминалистичким или правним. Ако се у разматрању пође од улоге полиције у друштву, онда би полицијска наука припадала групи наука које се баве безбедносним проблемима – безбедносним наукама. Овим концептом се подвлачи значај безбедности у модерном друштву, као и комплексност самог феномена. На креирање система безбедности у једној земљи утичу економски, политички, друштвени услови, индивидуална култура, развој науке и технологије,

* Ванредни професор за ужу научну област јавно право на Департману за правне науке Универзитета у Новом Пазару, е-маил: lj.dapcevic@uninp.edu.rs.

геополитика и геостратегијска ситуација. Безбедносне науке баве се безбедношћу државе и грађана, те, такво одређење подразумева заштиту људских живота, здравља, имовине, животне средине, људских права, територијалног интегритета државе, а што је предмет изучавања војних наука, теорије дипломатије, цивилне заштите, противпожарне заштите и др. У литератури која се бави питањима безбедности, она се обично дели на унутрашњу и спољну безбедност, па се спољна безбедност проучава са становишта војних наука и дипломатије, а унутрашња са становишта полиције, судства, заштите од пожара, цивилне заштите и сл. Полиција у том систему јесте један од елемената система националне и јавне безбедности.

Полицијске науке се могу дефинисати као систем научних сазнања о полицији: полиција као институција, њена улога, методи рада, организација и управљање, као и професионална обука и усавршавање. Ово прати одговарајућа методологија и специфична терминологија.

Предмет полицијске науке је: *полиција* - њен историјат, организација, улога у друштву, вредности и понашања њених припадника, управљање и руковођење у полицији; *послови полиције* - полицијске активности, ефикасност и ефективност рада полиције, правни оквир за поступање, употреба силе и полицијска етика; *професионална обука запослених-селекција*, организација обуке, њени садржаји и методи.¹

Полиција користи знања других наука, првенствено правних, затим економских наука, науке о управљању, организационих наука, психологије, социологије и др. Предмет истраживања полицијске науке јесу и послови безбедности које је полиција делегирала другим субјектима ван система државне управе, тзв. приватним субјектима безбедности.

СТАНДАРДИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНА ДОБРА ПРАКСА

Израз „стандард“ потиче од енглеске речи *standard* која означава „сваку законом утврђену меру, нормалну меру, мерило, законску новчану стопу и сл., нешто што важи као узор, образац, што је признато као класично.“²

Појам *правног стандарда* везује се за појам нормативног поретка, тј. „таквог постојећег система људских, друштвених односа (понашања људи једних према другима), који је регулисан нормама, на који норме врше одређени утицај“³. Једно одређење правног стандарда даје проф. Лукић, тако

¹ Опширније о овом концепту. Порада, В., Ернекер Ј., Холцр, К. Т., Холоек Ј., *Теоријска заснованост полицијских наука, The Theory & Practice of police Research in Europe* (between 2003-2005), Presentations and Contributions from CEPOL Po+lice Research and Science Conferences 2003-2005, Bramshill/ Vienna, may 2006. стр. 17 и даље (доступно на: www.cepol.europa.eu/knowledge/k_rs_publications.php)

² Према: Вујаклија, М., *Лексикон страних речи и израза*, Београд, 1980, стр.869.

³ *Ibidem*.

што одређује да су то „појмови који мењају своју конкретну садржину зависно од сваког конкретног случаја, а ипак остају у суштини исти.“⁴

Некада се један стандард садржи у више различитих прописа, чијом анализом се утврђује суштина стандарда.⁵ Правни стандарди подразумевају правна правила која могу да важе на подручју једне земље, те су националног карактера, као и правила која су утемељена у разним међународним актима, било да су непосредно прописана или произлазе из тих аката.

Шире одређење појма стандарда полази од тога да сваки систем почива на различитим вредностима и процедурама, те да је прихватање заједничких вредности и стандарда условљено специфичним потребама, организационом културом и окружењем сваке државе. Овакве заједничке вредности, иако нису правно дефинисане и њихов извор није правна норма, због *општег прихватања* као *добре праксе*, због почивања на „довољно широкој сагласности“ имају фактички карактер стандарда. Снага и вредност ових стандарда је управо та широка сагласност о њиховој вредности, свест о њиховој ефективности и побољшањима у раду која се њиховом применом постижу, њихово добровољно прихватање утемељено на вредности коју поседују. Овакви стандарди нису резултат неорганизованог друштва, већ управо супротно- они настају у све повезанијим образовним системима, у условима ширег повезивања и свести о неопходности сарадње. Формирање оваквих стандарда је неминовност у условима образовања без граница, при чему се не дира у садржај и домаћај правних стандарда, већ се они допуњају и ствара једна мрежа прихваћених заједничких вредности образовања за потребе правне и полицијске струке.

Боравак аутора у више различитих образовних институција европских земаља наметнуо је један закључак: *не постоји стандард образовања правника за рад на полицијским пословима у погледу дужине трајања, наставног плана и програма, али се развијају и прихватају неке суштинске карактеристике тог система које указују на флексибилност у организацији образовања, сличне наставне планове и програме, најсавременију методологију и успостављање јединствених принципа у њиховој организацији.* При томе је запажено да образовне институције како правног, тако и уско полицијског усмерења настоје да усвојену добру праксу прилагоде својим друштвено-економским, историјским и културним системима и расположивим капацитетима.⁶

⁴ *Ibidem*, стр.184.

⁵ Тако је један од стандарда у раду полиције обавеза поштовања и заштите људских права при полицијском поступању, што је садржано у више међународних аката, као и у одредбама националног права које се односе на полицију.

⁶ Тако, Декларација о полицији Савета Европе (1979), у делу који се односи на статус полиције и њене припаднике, говори да ће припадник полиције *добити темељну општу обуку, професионалну обуку и обуку у служби као и адекватну обуку у вези са друштвеним проблемима, демократским слободама и људским правима, а нарочито са Европском*

Будући да се тема овог рада односи на систем образовања полицајаца, те је потребно разграничити појмове *обука* и *образовање*. Под *обуком* (*training*) се подразумева стицање посебних полицијских знања и вештина што се практикује пре, на почетку или током службе, док *образовање* (*education*) подразумева вишегодишње стицање посебног теоријског знања и извесних вештина које води формалној квалификацији. Међутим, све више се уочава појмовна неусклађеност ових појмова,⁷ њихова конвергенција у смислу постојања полицијских школских установа које су на граници између обуке и образовања.⁸ У оквиру универзитетског образовања све већа пажња се поклања одређеним практичним знањима и савладавању вештина, и, обрнуто, у програмима обуке све је већи фонд теоријских знања. Стога, је разлику између ова два облика образовања некада могуће утврдити само на основу екстерно валидне дипломе после образовног циклуса, или интерно валидног сертификата о завршеној обуци.

Правни стандарди у систему правног и полицијског образовања дефинисани су следећим међународним актима: Болоњском декларацијом, Сорбонском декларацијом и Конвенцијом о европским институцијама високог образовања из Саламанке.

Када су европски министри образовања 19. јуна 1999. године потписали *Болоњску декларацију* којом је створена *европска зона високог образовања*, приступило се хармонизацији наставних планова и програма и уведена двостепеност студија, они који се баве образовањем правника за рад у унутрашњим пословима нашли су се пред потребом и процесом прилагођавања овако постављеним стандардима. При томе се мора нагласити да се ради о систему стицања специфичних знања и обављању посебне делатности која припада јавној служби и део је извршне функције. Стога, све предности идеја Болоњске декларације, а пре свега мобилност у оквиру европског образовног система, нису могле бити у потпуности заступљене у систему правног образовања, а посебно када се ради о усмерењу за обављање полицијских послова. Анализом система правог, односно полицијског образовања у неким европским земљама нисмо се уверили да су ове идеје нашле своје место, нити да је заживела „европска зона високог правног/полицијског образовања“.⁹ Болоњска деларација пружа извесна

конвенцијом о људским правима. Декларација се не бави системом високог образовања полиције.

⁷ Тако се под појмом „полицијска академија“ негде подразумевају полицијски курсеви, а негде образовање полицајаца на универзитетском нивоу.

⁸ Национална полицијска академија Шведске настоји да акредитује свој програм како би добио академски степен.

⁹ На међународној конференцији „Савремено полицијско образовање“ која је одржана у Македонији (Скопљу) јуна 2007. године позитивно искуство у погледу успостављања зоне „високог полицијског образовања“ изнела је Турска, на чијој Полицијској академији се, сагласно принципу мобилности студената, школује извесан број студената (до 30) из других

практична решења, али њих је требало и треба усагласити са унутрашњим вредностима. Сфера културе и образовања је остала у надлежности националног законодавства, а правна и полицијска струка нису укључене у пакет професија коју државе чланице ЕУ непосредно признају, као што су то нпр. лекари, стоматолози, фармацеути, ветеринари и грађевински инжењери.

Правна професија, као и систем образовања, почивају на одређеним практичним знањима, па се разумљиво поставља питање конвертирања на националне прописе и праксу, што се никако не уклапа у идеју мобилности коју заступа Болоњска декларација. Правни и полицијски позив је деликатна и високо захтевна струка. Она подразумева одређене моралне стандарде у раду и тражи поред стручности и одговорност, доследност, непристрасност, општу културу, тактичност у раду и опхођењу, као и одређени ниво опште културе.

Сорбонска декларација (мај 1998.) истиче да „отворен Европски простор високог образовања доноси читаво мноштво позитивних перспектива, уз пуно поштовање наших различитости, али истовремено захтева и напор да се уклоне препреке и развије оквир за наставу и учење које ће подстакнути покретљивост и још ужу сарадњу". Оно што је већ прихваћено у правној и полицијској струци у свету, па и код нас, јесте усвајање обавезности *доживотног образовања*, а шта, такође, потенцира Сорбонска декларација.

Поред наведених декларација, за развој институција високог образовања значајна је и *Конвенција о европским институцијама високог образовања из Саламанке* (март 2001. године), којој су присуствовали представници преко 300 европских институција високог образовања. На овом скупу основано је Удружење европских универзитета и у завршном документу позване владе европских земаља да у својим националним и европским контекстима „олакшају и подстакну промене и да обезбеде оквир за сарадњу и саветовање према конвергенцији.

Две године након потписивања Болоњске декларације и три године након Сорбонске декларације, европски министри задужени за високо образовање сусрели су се у *Прагу* како би оценили учињени напредак. Праг је изабран као место одржавања овог скупа како би се на симболичан начин указало на жељу да у овом процесу учествује цела Европа, па и земље које су тада биле на путу ка прикључењу ЕУ. Коначно, 2005. године у Бергену су утврђени европски стандарди квалитета високог образовања и формиран *Европски консултативни форум за гаранцију квалитета високог образовања*.

Стандарди које су утврдили претходно наведени међународни документи, а тичу се целокупног високог образовања, па и образовања правника на високошколским установама, спадају у групу правних стандарда и прихваћени су или се тек прихватају (нпр. Стандарди квалитета и израда Стратегије обезбеђења квалитета, а на бази Стандарда и упутства за

земаља. Сличан захтев у нашем правцу је учињен од стране Полицијске академије у Скопљу, који још увек није реализован.

осигурање квалитета у европском простору високог образовања (ENQA). Међутим, они се односе на целокупан систем високог образовања, те, због своје општости, не одражавају специфичности правног, односно полицијског образовања.

Образовање за обављање полицијских послова треба да има следећи исход: усвајање *знања, стицање вештина и одговарајућих ставова*. Све ове компоненте треба да буду у корелацији, јер се само тако осигурава темељ за квалитетан полицијски рад.

ЗАСТУПЉЕНОСТ ПОЛИЦИЈСКИХ И СРОДНИХ НАУКА У НАСТАВНИМ ПЛАНОВИМА ПРАВНИХ ФАКУЛТЕТА И ПОЛИЦИЈСКИХ АКАДЕМИЈА НЕКИХ ЕВРОПСКИХ ЗЕМАЉА

Истраживање аутора у погледу заступљености полицијске науке започето на *Правном факултету на Кембриџу, у Великој Британији*. На основним студијама заступљени су следећи предмети, који спадају у корпус наука које су значајне за унутрашњу безбедност, те стечана знања итекако користе полицајци у свом раду: Кривично право, Управно право, Криминологија и пенологија, Кривично процесно право, Правда и људска права, Морал и кривично право. На мастер студијама заступљени су наставни садржаји из области Кривичног и Кривично процесног права, Међународног кривичног права, Ратног права, употребе силе и одржања мира.¹⁰ Током студија од студената се очекује да развије интелектуалне вештине, истраживачке вештине, вештину комуникација и писменог изражавања, интерперсоналне вештине (креативност, флексибилност, уважавање туђег мишљења и ставова, стално учење) и организационе вештине (развој мотивације, самоусмерења, дисциплине, иницијативности, управљање временом, размишљање и рад под притиском и роковима). Исход овако конципираног наставног процеса јесте стицање способности да се разуме, анализира и интерпретира комплексна правна материја, укључујући студију случаја, примена правних норми на конкретне ситуације, формирање критичких и независних ставова о појединим правним принципима и институтима.

У оквиру Правног факултета на Кембриџу формиран је *Институт за криминологију*, основан пре педесет година од стране господина Леона Радзиновица (Sir Leon Radzinowicz), који је као један од првих института те врсте у Европи допринео развоју криминологије, и чији чланови су стекли светску репутацију у истраживању и настави. Тако је познати криминолог, професор Лоренс Шерман (Lawrence Sherman) током 2010. године спровео дуготрајни и систематски експеримент, први те врсте у Манчестеру у намери да промени приступ полиције у сузбијању криминалитета у Манчестеру.¹¹

¹⁰ Опширније: www.law.cam.ac.uk

¹¹ Опширније: *Forensics and criminology*, www.lib.cam.ac.uk

Оно што посебно треба нагласити јесте постојање посебне библиотеке из области криминологије и заступљеност уџбеника и чланака везаних за полицијско право и поступање полиције, и то од старих издања сврстаних у одељење ретких књига¹² до најновијих издања.¹³

Правни факултет у Глазгову на основним студијама (LLB-the bachelor of laws) осим основних правних дисциплина има уврштен и предмет Форензика као и предмет Кривично право и доказивање. На постдипломским мастер студијама (LLM) заступљен је новији курс "Међународно право и међународна безбедност", где се изучавају: Ратно право, Међународно кривично право, Правни систем УН, Људска права, Међународна безбедност и међународни односи, Решавање међународних сукоба.

Како бисмо стекли комплетну слику о сличностима и разликама образовања за потребе полиције, даћемо у кратким назнакама систем образовања полицајаца у Великој Британији, ван правних факултета.

Промене у начину образовања полицајаца у Уједињеном Краљевству догодиле су се почетком овог века, а као потреба прилагођавања изазовима који су постављени: оријентација ка клијенту, инсистирање на квалитету полицијских тренера и професора, измена у стилу, садржају и методологији образовања, као и брижљива евалуација образовног процеса.

Маја 2000. године, на иницијативу тадашњег министра унутрашњих послова дошло је до следећих промена у овом сегменту:

- реорганизовано је Веће за полицијску обуку (*Police Training Council*) као извршно тело одговорно за полицијске тренинг аранжмане у Енглеској и Велсу;
- основана је полицијска Национална организација за обуку (*National Training Organization- NTO*) са задатком да успостави професионалне стандарде и минимум стандарда обуке;
- замењена је Национална полицијска обука (*National Police Training-NPT*) Централном полицијском агенцијом за обуку и развој (*Central Police Training and Development Agency-CPTDA*);
- CPTDA је постала одговорна као јавно тело и није више у саставу Министарства унутрашњих послова;
- успостављено је *доживотно учење* у оквиру полицијске службе;
- успостављен је систем осигурања квалитета и посебни систем провере и инспекције образовања полиције.¹⁴

¹² Moriarty, Cecil, C.H., *Police Law: an arrangement of law and regulations for the use of police officers*, 1931.(књига је доживела 21 издање); или Wharton, J. J. S., *The Police Law of the city of London and Metropolitan District, under the recent statutes*, 1841; Vincent, sir Howard, *The Police Code and General Manual of The Criminal Law*, 1912.

¹³ English, John, Card, Richard, *Police Law* (уџбеник је имао 13 издања до сада) ; Merritt, Jonathan, *Law for students police officers* , 2009.

¹⁴ Изнети подаци, као и они који следе, коришћени су из саопштења које је на Деветој конференцији Међународног удружења шефова полиције (ИПЕС) која је била посвећена полицијском образовању и обуци у глобалној перспективи , одржаној маја 2002. године у

Централна полицијска агенција за обуку и развој (*CPTDA*) основана је 1. априла 2002. године, а позната је под називом *CENTREX – Centre of Excellence*, која треба да буде „водећа организација за учење и развој полиције, која промовише доприносе професионалног квалитета и проширује оперативну ефективност полицијске службе у Уједињеном Краљевству и интернационално”.¹⁵ *CENTREX* је основан као ванресорско јавно тело, одвојено од Министарства унутрашњих послова, са задатком да помаже и влади и полицији да остваре реформу полиције и напредак. Тим телом управља Одбор састављен од угледних личности из академске средине, са разноврсним претходним искуством и из различитих средина.

CENTREX обједињава неколико тела:

- Међународни факултет- *The International Faculty*
- Национални криминалистички и оперативни факултет-*The National Crime and Operations Faculty*
- Национални факултет за полицијске руководиоце-*The National Police Leadership Faculty*
- Национални специјалистички полицијски центар-*The National Specialist Law Enforcement Centre*
- Национални центар за обуку за научну подршку-*The National Training Centre for Scientific Support*
- Основна обука-*Foundation Training*
- Сервиси за учење-*Learning Services*
- Национална полицијска библиотека-*National Police Library*.

На Правном факултету у Берлину (Универзитет Хумболт, основан 1810. године), на кривично правном смеру, студенти изучавају кривични поступак, казнено право, људска права, криминологију и девијантно понашање, међународно кривично право, саобраћајно право и филозофију кривичне правде и задовољења. На смеру јавно право студенти, поред управног права, заштите људских права, изучавају и међународно право у области безбедности, те се кроз такве наставне садржаје припремају за рад у полицији.¹⁶

Међутим, ако желимо да направимо поређење са полицијским образовањем уочавамо да је веза између полицијске организације и институција полицијског школства условљена и сложеношћу полицијског система у Немачкој, као последице федеративног уређења и постојања посебних федералних полицијских снага и полицијских снага федералних

Анталији, поднео Mark Naythorne, координатор међународне сарадње на Међународном факултету у Брамсхилу (Chief Superintendent-International Training Co-ordinator –International Faculty Centrex, Bramshill, United Kingdom) –опширније о овом саопштењу: преведен текст „Обука полиције у Великој Британији”, Безбедност, бр. 6/04, стр. 982-998.

¹⁵ *Ibid*, стр. 993.

¹⁶ www.jura.fu.berlin.de (коришћен 28.09.2015.).

јединица. Како би се сачувало јединство и остварио континуитет у питањима од интереса за савезну државу, формирано је неколико заједничких тела: Стална конференција министара савезних држава-ИМК, *Колеџ за полицијско особље* у Минстеру – РФА¹⁷ и Технички институт. Рад полицијског колеџа надзире Стална конференција министара савезних држава. Министар унутрашњих послова савезне државе одговоран је Парламенту за рад целокупне полицијске организације, па и за систем полицијског школства.

На **Правном факултету у Москви**, у оквиру департмана за кривично право и криминалистику, за кривични поступак и пенологију и за криминологију, студенти се припремају за рад у полицији, а поред општих курсева специјализација укључује форензику и судску психијатрију.¹⁸ На московском **Кутафин државном Правном факултету**¹⁹ двогодишње мастер студије имају следећа усмерења: форензика, управно право и извршна власт, превенција криминалитета, кривично право-теорија и пракса. У саставу факултета налази се и Форензички институт.

На **Правном факултету у Ослу**, на основним и мастер судијама, како на смеру Право, тако и на смеру Криминалистика и правна социологија, заступљени су бројни садржаји који припремају студенте за евентуални рад у полицији, након дипломирања. Тако студенти на смеру Право, на нивоу основних студија изучавају Право азила и избеглица, Право на приватност и заштиту података, Међународно хуманитарно право. На мастер студијама студенти изучавају Криминологију, Људска права и тероризам, Право азила и избеглица, Међународно хуманитарно право. На смеру Криминологија изучавају се предмети: Тортура, злостављање и људска права, Глобализација и криминалитет, Полна и сексуална припадност и криминалитет, Међународна кривична правда и масовно насиље, Еколошки криминалитет, Криминалитет и медији, Утицај културе и говора на криминалитет.²⁰ Након наставе, студенти приступају полагању испита који је најчешће у писменој форми, израдом есеја дужине до 2400 речи (око 6 страна), који се пише у одређеном року (најчешће пет дана), и брани пред предметним наставником.²¹

Поред Правног факултету, заинтересованим за рад у полицији на располагању је школовање и на *Норвешком полицијском универзитетском колеџу*, који се налази се у Ослу и у његовом саставу су и два центра за обуку

¹⁷ Опширније о овом полицијском колеџу: www.pfa.nrw.de и Дапчевић-Марковић, Љ., *Немачки систем образовања полицијца*, Зборник радова наставника ВШУП, бр.8/05.

¹⁸ www.msu.ru/en (коришћен 28.09.2015.).

¹⁹ www.msal.ru (коришћен 28.09.2015.).

²⁰ Тако нпр. будући правници у оквиру наставних садржаја предмета Утицај културе и говора на криминалитет изучавају на који начин култура (нпр. филм и музика) и говор утичу на криминалитет, која врста говора мотивише на чињење акта тероризма или масовно убиство, како политички говор утиче на пораст криминалитета (опширније: www.uio.no).

²¹ На пример "Објасни и продискутуј о сличностима и разликама између тортуре и тероризма"-једнаод тема на завршном испиту мастер студија у 2014. години (опширније: www.uio.no).

полиције, а који се користе за обуку и стицање практичних вештина полазника (вожња полицијских возила, употреба средстава принуде, увежбавање задатака униформисане полиције и др.). Норвешки полицијски универзитетски колеџ је у саставу Националног полицијског директората, који је део Министарства правде и полиције. Полицијска структура је централизована и све функције полиције су обједињене у наведеном директорату-поред Полицијског колеџа ту су и Национални криминалистичко-истраживачки центар, Национална служба за истраге, Национална мобилна полиција, одговорна за контролу саобраћаја и Национална полицијска рачунарска служба и полицијска служба за опрему, као и 27 полицијских дистрикта.

Норвешки полицијски универзитетски колеџ²² основан је 1992. године, када је полицијско образовање подигнуто на виши ниво и примењени стандарди који важе у другим образовним институцијама у Норвешкој. У питању је трогодишње образовање основног нивоа, а поред тога организују се разни курсеви за униформисани и цивилни део запослених у полицији. Колеџом руководи директор и одбор од 11 чланова који заступају интересе јавности. Већина њих је ван полицијског састава, а у саставу су и наставници, административно особље и полазници Колеџа. Одбор се бави стратешким планирањем, разматрањем и планирањем буџета и развојем наставних активности Колеџа.

НАСТАВНО ОСОБЉЕ И НАСТАВНИ ПРОЦЕС- ПРИХВАЋЕНА ДОБРА ПРАКСА

За разлику од наставног особља на правним факултетима, где се захтева одговарајући академски ниво и доказана посвећеност научном раду, сталност обављања послова наставника, у систему полицијског школства, који је у већини европских земаља везан за послове полиције (организационо или функционално), положај наставног особља одређен је правилима о државним службеницима. Углавном се под наставним кадром подразумевају *стално запослени наставници, ангажовани наставници и гостујући наставници.*

Стално запослени наставници се ангажују за реализацију општих наставних предмета који немају карактер уже стручних полицијских области.²³ Однос стално запослених и ангажованих наставника из праксе

²² www.phs.no. Јуна 2004. године Национална полицијска академија је променила назив у Норвешки полицијски универзитетски колеџ (Norwegian Police University College)

²³ На *Норвешком полицијском универзитетском колеџу* наставу изводе стално запослени и ангажовани наставници. Стални наставници предају правне дисциплине (предност је уколико имају полицијско искуство) и одређене друштвене науке, док полицијске предмете предају ангажовани наставници који долазе из полицијских структура. Они су ангажовани на период од две године и могућност продужења ангажовања за још две године. С друге стране, стално ангажовање и овако продужено ангажовање наставника – полицајаца има предности јер омогућава континуитет и лакше организовање наставног процеса, као и добру сарадњу са

креће се и до 60% гостујућих према 40 % стално запослених наставника,²⁴ и то представља прихватљив модел, који се оправдава могућношћу и потребом успоставља добрих односа и корелације теоријских и практичних знања.

Ангажовани наставници из полицијских организација изводе наставу из уже стручних полицијских предмета Они, обично, долазе из полицијских организација и уз теоријска пружају и практична знања. Обично се ангажују на одређени период како не би трајним ангажовањем изгубили континуитет професионалног полицијског рада у полицијским организацијама. У *Великој Британији* су до пре неколико година на свим нивоима наставу изводили искључиво полицајци. Ова ситуација се последњих година променила, уз аргументацију да коришћење предавача изван службе доноси могућност да се искуству приступи у широј академској и образовној арени, те да се створи „непристраснија и квалитетнија равнотежа“.²⁵

Гостујући наставници ангажују се за реализацију појединих тема, а посебно на специјалистичким студијама и курсевима. Обично долазе из других организација и институција – из правосуђа, са универзитета и др.²⁶

Оно што се намеће као закључак проучавања наставног процеса у различитим европским системима правног и полицијског образовања јесте да *нема униформности по питању наставних планова и програма*. Образовање на правним факултетима, као и на полицијским академијама одликује мултидисциплинарност, а посебно се инсистира на развоју комуникацијских и аналитичких способности, логичког закључивања, интерпретирања, учачања разлике између битног и небитног, формирање сопствених ставова на критички и непристрасан начин, на шта указује и сам начин полагања испита.

Када је у питању образовање на полицијским образовним институцијама, пажња се посвећује информатичким и знањима страних језика, менаџерским знањима и вештинама. Како би се то постигло, наставни садржаји се прилагођавају специфичностима обављања одређених конкретних полицијских послова.

сталним наставницима. Поред тога, наставници полицијских предмета имају могућност да једном у пет година затраже (и добију) распоређивање од шест месеци до једне године у неку полицијску организацију, како би стекли новија знања и да се након тога врате у Колеџ, који им за то време обезбеђује плату.

²⁴ Опширније: Спахић, Т., *Полицијска обука у Европи, јединство у разноликости*, Holzkirchen, 2005, стр.141.

²⁵ Према: Mark Haythorne, *ibid*, стр. 982 и даље.

²⁶ Тако, нпр у *Полицијској академији Краљевине Шведске* наставници раде у мултидисциплинарним тимовима, које сачињава 10-15 наставника са знањима из различитих области (право, полицијски послови, криминалистичке истраге, заштита јавног реда и мира и др). Овакви тимови треба да створе позитивну климу за учење. Полази се од тога да студент сам треба да трага за информацијама, што подразумева продубљено знање и способност и вољу да се рамишља на нов начин – у реалном полицијском животу обично постоји више могућих решења једног проблема, стога наставник и има, између осталог, и задатак да саслуша, сачека идеју, анализу или решење студента.

У методологији наставе како на правним факултетима, тако и у полицијским образовним институцијама, заступљена је тзв. „*нова педагогија*“ где је акценат на очигледној настави, самоучењу и активној улози студената и на проблемском учењу (*problem based learning*), а случајеви који се при томе анализирају потичу углавном из реалног живота. Овај начин учења посебно је заступљен код изучавања криминалистичких истрага и превенције криминалитета, форензике и сл. Од полазника се не очекује да пасивно слушају своје наставнике, већ се захтева њихово активно учешће. Теоријска знања се проверавају практичним вежбама, које укључују самосталне анализе, примену знања на случајевима из реалног живота. На полицијским образовним институцијама рад се одвија у малим групама²⁷

Оно што није у довољној мери заступљено на правним факултетима јесте **менторство**. То је и разумљиво јер је однос теоријске и практичне наставе у корист теоријских садржаја, те се менторство везује углавном за израду завршних радова. Менторство има за циљ да се студентима помогне у примени стечених теоријских знања. За разлику од правних факултета, где се ментори одређују или бирају из реда предметних наставника, на полицијским академијама се обично бира из реда полицијских службеника и ставља се на располагање наставном процесу, тако што непосредно ради са полазником, а истовремено сарађује са образовном институцијом, директно или преко координатора за практичну наставу. Ментор има задатак да усмерава полазнике ка постизању циљева образовног процеса, да организује практичну наставу, подучава полазнике о полицијским пословима, полицијској етици, савладавању стреса при полицијском раду и др. Ментор треба да буде посебно мотивисан за рад са полазником, што није само новчана надокнада, већ, пре свега, могућност даљег напредовања у каријери и често се у полицијским структурама сматра личним престижом.

Посебно треба нагласити да када се ради о образовању на полицијским академијама, добру праксу креирају и посебни **европски програми и тела који доприносе стандардизацији полицијског образовања и обуке: CEPOL (Европски полицијски колеџ), АЕРС (Асоцијација европских полицијских колеџа),**

²⁷ у Шведској и Норвешкој наставна група састављена од 24 полазника, који се током интерактивног рада деле на четири групе са по шест полазника и просторије за наставу су томе и прилагођене), наставник прати рад сваког студента, оцењује га током читаве године, тако да целокупни наставни процес карактерише висока динамичност. Тако је у Шведској однос теоријске-кабинетске наставе према ситуационој 2/3 :1/3. Однос теоријске према практичној наставина Полицијској академији у Барселони изражено бројем часова током целокупног школовања јесте 993 часа теоријске према 1764 часа практичне наставе. У Норвешкој, на њиховом полицијском колеџу, трогодишња настава је тако конципирана да на првој години студија полазници изучавају правне и друштвене дисциплине и стичу знања и вештине неопходне за извршавање разних полицијских послова. Друга година је посвећена практичној настави на терену, која се не одвија само у полицији него и у организацијама које сарађују са полицијом – институције које брину о деци, социјалне установе, затвори, службе које се баве лицима на условној слободи.

МЕРА (*Средњеевропска полицијска академија*) и НВРА (*Севернобалтичка полицијска академија*).

Одлуком савета Европске уније од 22. децембра 2000. године формиран је *Европски полицијски колеџ (CEPOL)* који окупља полицијске колеџе земаља чланица ЕУ и земаља кандидата, са циљем да организује разне обуке и семинаре за више полицијске службенике, у намери да повећа знање припадника полиције, а посебно у области сузбијања тероризма, илегалних миграција, граничне контроле, трговине људима, као и да развије инструменте сарадње у тим областима. Стога су и главни циљеви и задаци CEPOL-а тако дефинисани: повећавање нивоа знања националних полицијских система и структура држава чланица о ЕОРОПОЛ-у, граничној полицији и сарадњи у оквиру ЕУ, упознавање са међународним инструментима ЕУ и сарадњом у спречавању криминала; обезбеђивање одговарајуће сарадње са другим институцијама полицијског школства.²⁸ Када је у питању сарадња са земљама кандидатима, програм обухвата четири области: полицијска етика, полицијски системи ЕУ, контрола миграција и полицијски менаџмент. Одлуком Европског савета 2005/681/JHA од 20. 09.2005. године CEPOL је постао агенција ЕУ.²⁹

Асоцијација европских полицијских колеџа (АЕРС) је мрежа националних полицијских колеџа која окупља 42 колеџа из 34 европске земље са циљем подршке развоју институција полицијског школства у читавој Европи. Ова институција, настала пре 11 година, иницирана је од стране тадашњих директора полицијских колеџа у Немачкој, Холандији, Белгији, Великој Британији и Француској. Прва идеја била је стварање институције која би допринела бољој размени информација и праксе. За разлику од CEPOL-а,

Асоцијација европских полицијских колеџа отворена је и за европске земље које нису постале чланице ЕУ, те ужива потпуну аутономију у предузимању активности и уобичајених процедура. АЕРС сачињава свој годишњи календар обука и курсева за припаднике полицијских академија које су чланице ове асоцијације, те на тај начин кроз систем размене знања, искустава и прихваћене добре праксе, настоји да утиче на успостављање стандарда у полицијском раду.³⁰

ЗАКЉУЧАК

Анализа заступљености полицијских и сродних наука на правним факултетима и институцијама полицијског образовања у појединим европским земљама показала је да не постоји утврђени стандард образовања

²⁸ Види: Завршни документ Конференције „Европски модел полиције“ (Софија, 30. 09.-1. 10 2004.), часопис Наука, безбедност, полиција, бр.2-3/04, стр.265.

²⁹ CEPOL сваке године организује 80 до 100 курсева, семинара и конференција и располаже буџетом од 7,5 милиона еура на годишњем нивоу.

³⁰ Опширније: www.aerc.net

на правним факултетима нити на полицијским академијама за потребе обављања полицијских послова, а у погледу наставног плана, наставног процеса, одабира наставника, односа теоријске и практичне наставе. Болоњска, Лисабонска, Сорбонска декларација и Конвенција о европским институцијама високог образовања из Саламанке утврдиле су одређене правне стандарде који се односе на област високог образовања уопште, па тиме и на област високог образовања за потребе полиције. Међутим, конципирање таквих стандарда који би били применљиви у различитим друштвеним заједницама веома је тешко, имајући у виду да степен њихове прихватљивости зависи од одређених објективних чинилаца: друштвеног уређења, економског развоја, историјског развоја, културе и сл., те стога, можемо закључити да није заживела зона високог образовања за потребе полиције. Прихваћена добра пракса формира се у делу наставног процеса који се односи на наставне садржаје, методику наставе, однос практичне и теоријске наставе, избор наставног кадра, улогу ментора, и то изразитије у институцијама полицијског школства, него на правним факултетима. Са друге стране, евидентна је заинтересованост правних факултета да своје наставне садржаје усмере ка стицању знања из области безбедности и унутрашњих послова, отварањем смерова на основним и постдипломским студијама, посебно у области сузбијања криминалитета, криминалистике, форензике, тероризма и сл. Такође, при правним факултетима се формирају институти који се баве истраживањима разних безбедносних и појава криминалитета, формира се библиотечки фонд, који све наведено треба да подржи. У таквим условима за очекивати је успостављање мобилности студената и професора између правних факултета и полицијских академија, размена практичних и теоријских знања, заједничка истраживања, осмишљавање практичне наставе и сл.

ЛИТЕРАТУРА:

- 1-Вујаклија, Милан., 1980, *Лексикон страних речи и израза*, Београд,
- 2-Дапчевић-Марковић, Љиљана., 2005, *Немачки систем образовања полицајаца*, Зборник радова наставника ВШУП, бр.8/05,
- 3-Јањевић, Милутин, 2003, *Трећи стуб Европске уније (сарадња у области правосуђа и унутрашњих послова)*, Београд,
- 4-Кавран, Драгољуб, 1991, *Наука о управљању, организација, кадрови, руковођење*, Београд,
- 5-Комитет министара Савета Европе, 2001, *Европски кодекс полицијске етике*, Препорука 10,
- 6-Крбек, Иво, 1948, *Лица у државној служби*, Загреб,
- 7-Миловановић, Добросав, Ничић Јован, Давинић, Марко, 2011, *Стручно усавршавање државних службеника у Републици Србији*, Београд,

- 8-Миглич, Гоздана, 2007, *Проналажење и избор кадрова за државну управу*, Београд,
- 9-Мишчевић, Тања, 2008, *Мадридски критеријум: административни капацитети као услов чланства у Европској унији*, Изазови европских интеграција, Часопис за право и економију европских интеграција Службени гласник, ГТЗ, 2008/1,
- 10-Порада, В., Ернекер Ј., Холцр, К. Т., Холомек Ј., 2006, *Теоријска заснованост полицијских наука, The Theory & Practice of police Research in Europe (between 2003-2005)*,
- 11-Спахих, Т., 2005, *Полицијска обука у Европи, јединство у разноликости*, Holzkirchen,
- 12-Наythorne, Марс, 2004, *Обука полиције у Великој Британији*, Безбедност, бр. 6/04,
- 13-Завршни документ Конференције „Европски модел полиције“ (Софија, 30. 09.-1. 10 2004.), часопис Наука, безбедност, полиција, бр.2-3/04.

PRESENCE OF POLICE AND RELATED SCIENCES IN THE CURRICULUMS AND SYLLABUSES OF CERTAIN EUROPEAN LAW FACULTIES AND POLICE EDUCATIONAL INSTITUTIONS-STANDARDS AND ACCEPTED GOOD PRACTICE

PhD Ljiljana Dapčević-Marković

Abstract

Legal and police profession is delicate and highly demanding, related to doing jobs within the domain of executive authority, and therefore has specific characteristics of political, economic, legal and security system of a state. However, due to the process of globalization, abolition of borders and formation of European zone of higher education, law faculties on one, and police educational institutions on the other side, are faced with a task of harmonization of curriculums, educational process and its outcome. This paper deals with analysis of presence of police and related sciences in the curriculums and syllabuses of certain European law faculties and police educational institutions, analysis of educational process, and also it attempts to determine if there are certain law standards in the educational system dealing with police jobs or they are general standards i.e. accepted good practice.

Key words: police science, law standards, accepted good practice.